

НЕВІДОМИЙ ТИМОТЕЙ БОРДУЛЯК

Бордуляк Т. Г. Невідомі твори / упоряд. Т.В. Бордуляк; наук. ред., вступ. ст. і коментарі М.Й.Шалати. – Львів: ПАІС, 2010. – 428 с.: іл.

Л. М. Горболіс

Сумський державний педагогічний університет; кафедра української літератури; 40009, м. Суми, вул. Рильського-Корсакова, 2; тел. +380 (0542) 68-78-35

Рецензія присвячена аналізу вибраних невідомих творів українського письменника Тимотея Бордуляка (1863-1936), що недавно побачили світ у львівському видавництві «ПАІС». Закцентовано на ролі і місці прозаїка в загальноукраїнському літературному і національно-культурному процесі кінця ХІХ – початку ХХ століття.

***Ключові слова:** проза Т. Бордуляка, літературний процес, художнє мислення, реалізм, модернізм.*

Це ошатне видання невідомих творів українського письменника Т. Бордуляка (1863-1936) – результат багаторічної праці професора Михайла Шалати й онуків письменника Тимофія й Нестора Бордуляків.

Від першої появи збірки Т. Бордуляка «Ближні» 1899 р. його твори видавалися 1903, 1927, 1953, 1958, 1988 рр., свого часу їх схвально оцінили І. Франко, С. Єфремов, О. Дорошкевич та ін. Збірку невідомих творів 2010 р. склали оригінальні оповідання Т. Бордуляка «Старець», «Обжинки», «Громадський писар з Прунькова, або Ніч під Св[ятого] Михайла», «Татаре», «Батюшка Спирідіон», «Варочка», «Молитвенник», фрагменти деяких оповідань та перекладів Софокла «Електра», Гая Саллюстія Кріспа «Змова Катілліни», «Слова о полку Ігоревім». Досі опублікованими в регіональних часописах були лише оповідання «Батюшка Спирідіон» і «Татаре». Зібрані під однією обкладинкою матеріали переконують, що в житті цього письменника не було творчих антрактів – він постійно працював, незважаючи на зайнятість просвітницькими та громадськими справами, попри віддаленість від культурних центрів та буденні клопоти про хліб насущний.

Хто працював із рукописами, тому відомо, що це важка, відповідальна справа. Підготовка до друку таких матеріалів вимагає ретельності, обізнаності з літературним процесом, біографією і творчістю митця, а також належного знання лексичних «вимірів» доби, коли жив і працював письменник. Упорядник і автор приміток М. Шалата мав робити певні корективи, порівнювати варіанти творів, враховувати авторські правки тощо, не порушуючи сутнісних ознак твору, добре розуміючи, що першопублікація – справа архіввідповідальна.

Зібрані й опубліковані невідомі твори Т. Бордуляка – органічна ланка його спадщини, вагома складова українського літературного про-

цесу. Оповідання показові національно самобутніми образами українців, майстерно змальованими народознавчими ракурсами, характерними для творчості цього митця дидактизмом, вмотивованими психохарактеристиками героїв, художнім відображенням філософії життя українця-хлібороба тощо. Прикметна націєзорієнтованість оповідань з автобіографічною основою («Батюшка Спирідіон», «Татаре»), що увиразнює погляди Т. Бордуляка – письменника і громадянина, його вболівання за українську мову, освіту, книгу, його претензії до Росії за вікові й тогочасні кривди, чинені Україні, за політику загарбництва та насильницьку росіянізацію народів.

Подані у книзі переклади Т. Бордуляка з давньогрецького, давньоримського та староруського письменства ніби унаочнюють ще одну грань його доробку та увиразнюють значимість його постаті в українській літературі, в утвердженні рідного слова. Ця ділянка творчості митця ще потребує дослідження фахівців-перекладознавців. Слушними є заявлені М. Шалатою порівняльні акценти, наприклад, перекладів «Слова о полку Ігоревім» Ю. Федьковича та Т. Бордуляка, а також перекладів «Електри» Софокла, здійснених І. Франком (1874), Т. Бордуляком (кінець 1920 – початок 1930-х) та А. Содоморою (1980).

Автор вступної статті подає докладний аналіз невідомих творів Т. Бордуляка, наголошує на відірваності письменника від культурно-мистецьких осередків і видавничих центрів, розглядає оповідання з погляду творення типу, залучення автобіографічних елементів, з'ясовує проблемно-тематичну суголосність прози українського письменника з творами О. Маковея, В. Стефаніка, О. Кобилянської, Марка Черемшини, Б. Лепкого, О. Туряньського. Проте наголосимо, що близькість прози Т. Бордуляка з творами письменників-модерністів зумовлена не лише її проблемно-тематичною спорідненістю, а їх стильовими характеристиками, а тому думка М. Шалати про манеру письма Т. Бордуляка-прозаїка, що “лишається на рівні традицій української класичної прози середини XIX ст. – прози чітких моральних орієнтирів, яка хвилює передусім глибиною почуттів, захоплює цікавим змістом, а не формою” (с. 8), потребує уточнень. Т. Бордуляк брав активну участь у моделюванні модерністського дискурсу, він належав до тих митців, хто досить активно реагував на запити доби. І такі його оповідання, як «Самітна нивка», «Вістка» тощо мають виразні ознаки модерного письма і не поступаються кращим імпресіоністичним зразкам української літератури.

У своїх творах Т. Бордуляк глибоко змалював історію людської душі, її злети, падіння, сумніви героїв, акцентував на еволюції характеру героя. На тлі буденних подій, щоденних клопотів письменник не ідеалізував героїв, відтворював їх правдиво, підносив людські чесноти (любов до ближнього, повагу до праці, землі, порядність, добродійність тощо), що утверджували в нашій літературі тип українця – власника землі й господаря власної долі. Художньо змальовані мікроконфлікти однієї людини сприяли відображенню соціальних, моральних, правових, економічних проблем.

Твори Т. Бордуляка показові аналітичним викладом, певним дидактизмом, високим пієтетом у ставленні до особистості, схилянням перед духовністю людини. У прозі митець віддає перевагу опису зовнішності героя, характеризує персонажа, відображає історію його душі. Письменник оперує різноманітними засобами творення образу, виокремлює й групує деталей таким чином, щоб усутнити їх символічний зміст, підкреслити головне і своєрідне в характері героя, виокремити ключові моменти в його житті.

Збірка невідомих творів Т. Бордуляка містить якісні (з поліграфічного боку) світлини з родинного архіву Бордуляків, а також спогади про письменника і священика, поетичний вінок на пошану митця. Видання здійснено за сприяння Бродівської і Стрийської райдержадміністрацій, Станіславчицької сільради, кредитної спілки «Вигода», депутата Львівської обласної ради Михайла Ваврина, а також добродіїв о. Михайла Кузьми, Любові, Марії та Богдана Кузьмів, Марії Цісик, Зеновії Міських, Володимира Гірняка та родини о. Тимотея Бордуляка в Україні – шанувальників творчості українського письменника.

Стаття надійшла до редакційної колегії 28.12.2011 р.

Рекомендовано до друку докт.філол.наук, професором Мафтин Н.В.

UNKNOWN TIMOTEY BORDULYAK

Bordulyak T. G. Unknown works / od. T.V. Bordulyak; sciences. red., entry. item and comment M.Y. Shalata. – Lviv: PAIS, 2010. – 428 s.: il.

L. M. Gorbolis

Sumy State Pedagogical University; department of Ukrainian literature; 40009, Sumy, Rymsky-Korsakov st., 2; ph. +380 (0542) 68-78-35

A review is devoted to the analysis of the chosen unknown works of the Ukrainian writer Timotey Bordulyak (1863-1936), that a world was recently seen in the Lvov publishing house «PAIS». Pointed on a role and place of prosiest in the all Ukrainian literary and national-cultural process of end XIX – beginning of XX age.

Key words: *prose T. Bordulyak, literary process, artistic thought, realism, modernism.*